

Un llibre de poemes de Josep Marí

per Josep Maria Llompart

Un cop més ens podríem acollir al tòpic: no calen presentacions. Ni de l'autor, prou conegut i estimat de tots nosaltres, ni del llibre; perquè els llibres no s'han de presentar, els llibres s'han de llegir. Tot i amb això, és grat que ens trobem avui reunits per celebrar la publicació del primer recull d'un poeta llargament inèdit —massa llargament inèdit— en llibre. Joan Alcover trobava que un esdeveniment d'aquesta mena s'hauria de celebrar amb tota casta de festes, fins i tot amb les vint-i-una salves d'ordenança, com si el sol d'aquest dia hagués sortit vestit de gala.

Un dia que, en el cas del nostre poeta, semblava que no havia d'arribar mai. Feia anys i anys que Josep Marí voltava les muralles de la Ciutat dels Llibres, però mai no es resolí a travessar-ne la porta. Els amics l'instàvem, l'urgíem, però ell sortia més aviat per la tangent: «que sí», «que ja veurem», «que tot d'una que pugui m'hi pòsaré», etc. Mentrestant els seus poemes anaven sortint, ací i allà, esparsos, cada cop més purs, més afinats, més rics de bel·leses essencials. Josep Marí és un perfeccionista, un autocritic rigorós, gairebé ferotge. Per això els anys s'escolaven i no es resolí a passar la porta. No li'n faig cap retret. Al cap i a la fi, la llarga espera ens haurà permès de celebrar avui, no el bateig d'un poeta tot just nat —que mai no sabem si arribarà a surar o no—, sinó la confirmació d'un poeta adult, en plena vigoria i amb tota la barba.

La fulla de serveis de Josep Marí, pintor i professor de dibuix, poeta, vice-president de l'Institut d'Estudis Eivissencs, és llarga i mereixedora de tota mena de gratituds. Josep Marí és un d'aquests homes que, en el silenci i sovint en l'anonimat, treballen dia rera dia per afermar la nostra llengua i la nostra cultura, sempre difícils, sempre amenaçades, sempre anguiades. Si el context cultural i nacional de Josep Marí fos un altre, potser la seva biografia hauria estat, ni més ni pus i senzillament, la d'un poeta, o la d'un pintor, o la d'un poeta doblat de pintor. Però Josep Marí s'ha hagut de posar al servei d'un petit país, hi ha hagut d'arrelar profundament per tal de viure amb ell, de morir amb ell o de salvar-se amb ell. Ja se sap, és allò que deia Maiakovski: «Un país on l'aire és com un xarop el podeu deixar, i voltar, i córrer món; però de la terra amb la qual heu patit fred mai no en podreu trencar l'amor; la terra amb la qual heu patit fam mai no podreu oblidar-la...; gota fosa dins la massa, amb aquesta terra caminareu cap a la vida, cap al treball, cap a les festes, cap a la mort». Josep Marí ha experimentat a frec d'ànima el fred i la fam de la seva petita terra problemàtica, i per això hi ha arrelat, ha viscut amb ella i per ella, li ha sacrificat treballs i dies, i ha guanyat, per aquest sacrifici, la gratitud de tots. Vaig conèixer Josep Marí, si no ho record malament, l'any 1968 a Barcelona, al Palau de la Música Catalana, on s'havia celebrat un inoblidable acte acadèmic en commemoració del centenari de Pompeu Fabra. D'aleshores ençà, l'he trobat present a

tota quanta empresa, a tota quanta aventura cultural s'ha endegat a partir de la seva illa, batallant a nivell de soldat ras en la lluita pel recobriment dels nostres països.

Val a dir que ha tingut un gran mestre de fidelitats i de sacrificis. Em referesc a Marià Villangómez, aqueix gran poeta i gran home, figura clau en el panorama de la literatura dels Països Catalans i en el procés de redreçament cultural d'Eivissa. També Villangómez ha estat mestre seu de poesia. D'ell ha après el respecte i l'amor a la llengua —aqueixa llengua que Josep Marí, riquíssim de paraules, senyoreja a ultrança i sap afaçonar a tall de matèria suau i dòcil—; d'ell ha après l'harmonia profunda i discreta del vers, el sentit essencial de l'estructura i l'equilibri del poema; d'ell ha après, sobretot, l'actitud del poeta: el paisatge de l'illa —un paisatge on la presència del mar illustre dels antics esdevé constant— emmirallant una reflexió sobre la condició humana, sobre el temps fugisser, sobre la vida, sobre la mort. La poesia del deixeble esdevé, com la del mestre, íntimament, aferrissadament eivissenca i amplament universal alhora.

He dit deixeble, no epígon. No es tracta de proclamar l'existència d'una «escola eivissenca» de poesia, en el mateix sentit en què abans es parlava d'una «escola mallorquina». Les propostes i les aventures dels poetes eivissencs d'ara —que ja formen gairebé una esplèndida i esperançadora petita legió— són prou riques i prou variades perquè cadascú campí lliure i al seu aire. No hi ha dogmes, no hi ha roderes ni camins fressats i tothom fa camí amb les seves pròpies passes. La veu de Josep Marí és, en aquest ample conjunt, una de les més originals i fermes, curulla d'experiències i prou dotada de savieses. Al capdavant, la lliçó del mestre li ha servit per trobar-se a si mateix i desenvolupar en plenitud la pròpia personalitat.

La veu dispersa aplega, en cinc parts, prop d'un centenar de poemes. La collita que ofereix és, doncs, copiosa. És, també, d'una regularitat qualitativa exemplar. La llarga quarentena a què el poeta ha sotmès els seus versos li ha permès d'escollir allò que romaní més fresc, més intacte, més invulnerable. Vull dir amb això que *La veu dispersa* no té gens el demble d'un primer llibre, sinó més aviat el d'una antologia d'un poeta ja fet i perfet. Uns poemes us colpiran més que altres, però no hi trobareu ni una sola inexperiència, ni una sola nota en fals. Vegeu la sòlida estructura interna de tot el volum i de cada una de les cinc parts que l'integren. Curiosament, poemes escrits a prou distància en el temps conviuen amb coherència perfecta dins cada una d'aquelles parts, i això significa que el poeta ha sabut sempre amb certesa, ja de bell antuvi, allò que volia i allò que cercava. La seva evolució —el lector pot comprovar-ho mitjançant l'índex cronològic del llibre— és rectilínia, sense marrades, ni rectificacions, ni marxés envant i enrera. Només, si de cas, un progressiu afinament dels

Un dels dibuixos de V. Calbet que il·lustren *La veu dispersa*

elements expressius, una més íntima i exacta adequació de significat a significat.

L'expressió poètica de Josep Marí és cenyida i harmoniosa, tant a nivell lingüístic —un bell, puríssim i elegant català, brufat adesiara d'algun oportú eivissenquisme— com a nivell mètric. En aquest darrer aspecte, la seva gamma de registres és prou extensa, des de l'estructura closa del sonet fins a l'agilitat de la cançó, passant per formes més lliures, però —com adverteix Villangómez— mai esfilegassades o deixatades. El poeta, efectivament, no es complau en la recerca ni en l'experimentació formal, sinó que més aviat es lliura a aprofundir en les possibilitats de les formes tradicionals. En aquest sentit diu Villangómez que la poesia de Josep Marí se situa en una línia clàssica.

Però no sols en aquest sentit. Fidel a la suggestió de la gloriosa cultura mediterrània, Josep Marí obre la seva poesia a una tradició secular d'humanisme: l'home com a mesura de totes les coses, l'arrelament en una petita pàtria, el somriure inacabable del mar, la contemplació del paisatge propi com a punt de partida d'una meditació envers la coneixença absoluta, i el temps que passa irrecorable, i la vida, i la mort, i adesiara, també, el somriure subtil de la ironia. L'home, doncs, i la seva terra. Permeteu que llegesqui íntegrament aquest poema majestuós, dens i colpidor, que es titula *Corona*, datat el 1980, amb el qual es tanca la primera part de *La veu dispersa*:

De sobte, el camí s'enfila,
i a banda i banda, un claper: roques enormes
com grisos lloms d'elefants incrustats entre els pins.
Et detures i mires l'excels pla de Corona,
quan la llum vertical del migdia transforma
les darreres floretes d'ametller en calitja
vagant sobre els sembrats atapeïts.
Encara alguna feixa et duu lluentors d'arada,
on els guarets esclaten en sang color de vi.
Més tard, la tarda, afanyosa d'incendis,
cerca rotes i tanques, arbredes i castells
—cingles d'es Castellar i de ses Balandres—,
mentre a la mar les ones sembla que no es bateguin,
i el viarany que repta les aromes boscanes

JOSEP MARÍ

LA VEU DISPERSA

*Demà barriarà els cingles
i esbalarà la mar
No diré res més.
Allà on la veu és blanca
Es veu de callar.*
22-7-86

Portada del
llibre de
Josep Marí
Il·lus-
trada amb el
manuscrit
d'un poema.

INSTITUT D'ESTUDIS EIVISSENCOS
EIVISSA 1982

s'esvaneix entre flors i ombrívols roquissars.
Els ulls t'esbalçaran per la gorja profunda
vers un desig de sal i barques pescadores;
seràs escalador inexpert per savines
i passamans de corda als escalons d'estrats.

Murs de la terra,
gegantins espadats contra la solitud
de l'aire i els estels,
com m'atansava a la por dels vostres límits
i alhora un vast silenci esdevenia música.
Per més que us abandoni, errabund, pels camins
de Corona, al capvespre,
quan les ombres s'estenen com els braços d'un home
[que implora,
us porto fidelment en la memòria, oh cingles,
imatge mineral de mi mateix
contra el món i el no-res.

Vet ací, fet i fet, la veu d'un poeta de primera magnitud. Cap al començament del segle, Santiago Russinyol afirmava que ho era Mallorca, terra de poetes. No fa gaire vaig tenir el goig de rectificar-lo i proclamar que també ja ho era Eivissa i que ja ho començava a esser Menorca. ¿Gosariem dir que el meridià de la poesia es va desplaçant cap a les illes menors? Sigui com sigui, l'aparició d'un llibre com *La veu dispersa* és, dins l'estimulant panorama de la poesia a les Balears, un esdeveniment d'aquells que Joan Alcover hauria volgut saludar amb les vint-i-una salves d'ordenança.

És curiós com el poeta, tan segur en el poema, dubta, hipercrític com és, de la seva obra. «Malgrat l'escepticisme amb què solc veure la meua poesia —m'escrivia no fa gaire Josep Marí—, no deixa de fer-me una certa il·lusió la imminència d'aquest primer —i darrer tal vegada— llibre de poemes». Jo li diria que em perdoni, però que sé cert que no serà el darrer; perquè *La veu dispersa* és una obra oberta a tots els rumbos, a tots els horitzons, a totes les sol·licitacions. Amb ella ha travessat, finalment, la porta gran de la muralla de la Ciutat dels Llibres. I cal que confiem i esperem que ja no en sortirà.

JOSEP MARIA LLOMPART